

Enver ile Kemal'i niye tartışmıyoruz?

TANER AKÇAM

ÖNDE devlet ricali, arkasında önemli bir halk topluluğu, Enver Paşa'nın naaşı arkasından yürünüyor. Kalabalık, "Enver Paşa'nın davasının", "Turan'ın, tüm Türklerin siyasi birliği davasının" izinden gideceğini haykırıyor.

DYP İstanbul İl Örgütü benzeri bir pankart taşıyor. Devlet bu sloganların önünde yürüyor. Cumhurbaşkanı yaptığı konuşmada, Enver'i övüyor. Medyaya yaptıkları açıklamalarda devletin bakanları, Enver Paşa'nın özellikle Orta Asya'daki mücadelesinden saygıyla bahsediyorlar.

Basındaki yazılarda "Hoşgeldin Paşa!" havası egemen. Enver'in "Panturanist, Panislamist" amaçları konusunda, bu amaçlarla Cumhuriyet fikri arasındaki son derece hayati fark, Cumhuriyet'in bu fark üzerine oturduğuna dair tek bir yazı yok.

Tarihle barışmak mı?

"Panturanizm, Panislamizm" kelimelerine rastlamıyoruz bile. Enver'in, "maceracı" olduğunu söyleyenler var. Maceracılık, Enver'in amacına yönelik bir eleştiri değil. Söylenlerden, rahatlıkla, "İdeali doğrudu, ama zamanlaması ve seçtiği araç yanlıştı" gibi bir sonuç da çıkabiliyor.

Üstelik bunlar, "tarihle barışmak" adına yapıyor. Oysa tarihle barışmak, tarihe tavrı almak; tarih üzerine konuşmak, tartışmak demek. Bizde ikincisi olmadı, olmuyor.

Yapılanlar ve söylenenlerden tarihe tavrı almak konusunda, çıkarttığımız şu oldu: Başta Cumhurbaşkanı olmak üzere Türk siyasi eliti, Enver'i yurtsever sayıyor ve Orta Asya'daki mücadelesi önünde saygıyla

Enver Paşa, Osmanlı Devleti'nin son dönemine damgasını vuran İttihat ve Terakki Partisi liderlerinden, 1914 - 1918 arasında ülkeyi yöneten paşalardan biriydi. "Üç Paşalar iktidar" 1. Dünya Savaşı'nda Türkiye'yi Almanya'nın yanında savaşa soktu. 1914 Aralık ayında Pantürkist emellerle başlattıkları Sankamış Harekatı büyük bir bozgunla sonuçlandı. Savaş yenilgiyle sonuçlanınca Enver Paşa, öteki İttihatçılarla birlikte bir Alman gemisine binerek ülkeyi terketti. İstanbul'da Divan - ı Harb'e verilen Enver Paşa, Berlin üzerinden Sovyet Rusya'ya gitti. Anadolu'da Mustafa Kemal Paşa'nın kurduğu yeni rejimi Sovyet yardımıyla devirme tasansını Moskova desteklemedi. Enver Paşa, bunun üzerine, 1921'de Berlin'de İslam İhtilal Cemiyetleri İttihadı Kongresi'ni, sonra Baku'da II. İslam Konferansı'nı topladı. 1922

sonunda Türkistan'a geçti ve Sovyet yönetimine karşı bağımsızlık savaşı başlattı. Aynı yıl, Kızı Ordu ile savaşırken öldü. Enver Paşa'nın naaşı, ölümünden 74 yıl sonra bu ay başında Türkiye'ye getirildi. Türk Ulusal Kimliği ve İletişim Sorunu (1992) ve Türkiye'yi Yeniden Düşünmek (1995) gibi kitapların yazarı olan Dr. Taner Akçam, Enver Paşa'nın naaşının Türkiye'de karşılanışını yorumluyor.

Naaşı ölümünden 74 yıl sonra İstanbul'a getirilen Enver Paşa için yapılan törenden bir görünüş.

eğiliyor. Cumhuriyet ile "Panturanizm ve Panislamizm" arasındaki temel fark, bu tavrı alıştırma hiç yer tutmuyor. Yani Türk siyasi eliti'nin tarihe tavrı alışı, Cumhuriyet ile Osmanlı'nın arasındaki farkı anlamak, Cumhuriyet felsefesini içine sindirmemiş olmak ve Osmanlı'ya özlem duymak biçiminde tezahür ediyor.

Adriyatik'ten Asya'ya

Sovyetler'in yıkılması ile

birlikte, bölgemizde Birinci Cihan Harbi çıkışına benzer koşullar egemen oldu. Komşularımızla tarihimiz beyaz bir sayfa değildir. Bugün söylenen her söz, atılan her adım, komşularımızın kolektif hafızalarında tarihi çağrıştırmakta.

Ben, bugüne kadar, Cumhuriyet yöneticilerinin Pancılığı

hatırlatan sözlerini daha çok, düşüncesizce, iş olsun diye söylenmiş sözler olarak kabul ettim. Oysa şimdi anlaşılıyor ki, "Adriyatik'ten Orta Asya'ya Türk yurdu" sözleri iş olsun diye söylenmemiş. Bu sözlerin ardında belki bir siyasi felsefe yatıyor. Bu Cumhuriyet'in karşıtı, yurttaşlık esasına dayalı modern bir devleti değil; sınırları etnik köken - din kardeşliği esasına göre çizilmiş bir "imparatorluk" özlemini dile getiriyor.

Bu tabloya, Başbakan Necmettin Erbakan'ın Orta ve Uzak Doğu gezisi sırasında verdiği, dış politikanın esaslarını din kardeşliği eksenine oturtmak isteyen mesajlar da eklenebilir.

'Pan'cı rüyalar...

Dünya ve bölgemizdeki gelişmeler, Türkiye'nin önüne yeni tarihi şanslar getirdi. Türkiye bu şansları ya, eski "Pan"cı rüyaları gerçekleştirme fırsatı olarak ele alacak ya da Cumhuriyet felsefesine uygun davranarak, içte ve dışta demokratik değerleri esas alan, insanlığın ortak değerlerine sahip çıkan bir yönde. Şu anda dünyaya ve komşularımıza asıl verdiğimiz mesaj, birincisi.

Ya ne yaptığımızı bilmiyor; yazdıklarımız, çizdiklerimiz, söylediklerimiz üzerine düşünmüyoruz. Ya da 70 yıllık Cumhuriyet örtüsü, yapay bir olgu idi ve "aşımıza dönüyoruz".

Ne İttihat ve Terakki'nin politikaları, ne de Mustafa Kemal'in bu ekiple arasındaki çatışmanın içeriği üzerine tartışıyoruz. Oysa bu çatışma tarihi öneme sahiptir. Çünkü Cumhuriyet, bir anlamda İttihat ve Terakki'nin militarist ve yayılmacı politikalarına da bir cevaptı.